

INAQUE

LUCIA BERLIN

VEČER V RAJI

PREKLAD
AÑA OSTRIHOŇOVÁ

Lucia Berlin

Večer v raji

Lucia Berlin

EVENING IN PARADISE

More Stories by Lucia Berlin

COPYRIGHT © 2018 by Literary Estate of Lucia Berlin, LP

Published by arrangement with Farrar, Straus and Giroux, LLC, New York

TRANSLATION © Aňa Ostrihoňová 2021

COPYEDITING Jana Šulková, Martina Kubealaková

COVER & ILLUSTRATION © Barbora Šajgalíková

SLOVAK EDITION © Inaque 2021

ISBN 978-80-8207-114-9

ISBN E-BOOK 978-80-8207-115-6

Lucia Berlin
Večer v raji
Ďalšie poviedky

INAQUE

OBSAH

- 9 Príbeh je to, čo rozprávam
(predslov Marka Berlina)
- 13 Hracie šperkovnice
- 29 Niekedy v lete
- 37 Andado: Gotická romanca
- 63 Na prach sa obrátiš
- 69 Itinerár
- 77 Lead Street v Albuquerque
- 89 Noël. Texas. 1956
- 97 Dom z nepáľenej tehly s plechovou strechou
- 115 Hmlistý deň
- 123 Čas kvitnúcich čerešní
- 129 Večer v raji
- 143 La barca de la ilusión
- 159 Môj život je otvorená kniha
- 171 Manželky
- 183 Noël, 1974
- 197 Pony Bar v Oaklande
- 199 Dcéry
- 205 Daždivý deň
- 207 Strážca svojho brata
- 213 Stratená v Louvri
- 223 Sombra
- 235 Luna Nueva
- 241 Lucia Berlin
- 245 Poďakovanie

PRÍBEH JE TO, ČO ROZPRÁVAM

(Predslov)

Lucia, nech je požehnaná, bola rebelka a výnimočná remeselníčka, a svojho času dokonca tancovala. Rád by som vyrozprával všetky príbehy, napríklad keď vyzdvihla Smokeyho Robinsona fajčiaceho džoint na Central Avenue v Albuquerque a odviedla ho na jeho koncert do Tiki-Kai Lounge. Alebo ako prišla domov neskoro, pričom cez pach potu a dymu bolo ešte cítiť zvyšky Chanelu. Ako sme sa zúčastnili na indiánskej slávnosti pow wow v Santo Domingo Pueblo v Novom Mexiku, kde nás pozval starešina. Vždy keď tanečník spadol, Lucia mala pocit, že za to môže. Bohužiaľ, myslela si to aj celá dedina, keďže sme boli jediní cudzinci. Dlhé roky sme to brali ako symbol nešťastia. Celá rodina sa naučila, ako tancovať na plážach, v múzeách, vtancovať do reštaurácií a klubov, akoby nám patrili, pretancovať sa odvykačkami, väzeniami a ceremóniami udeľovania cien s narkomanmi, pasáckmi, princami a nevinnými. Totiž keby som mal prerozprávať príbeh Lucinho života, a navyše z môjho pohľadu (či už je, alebo nie je objektívny), považovalo by sa to za magický realizmus. Neexistuje, aby tomu niekto uveril.

Ako prvé si spomínam na Luciu hlas, ktorým môjmu bratovi Jeffovi a mne čítala. Nezáležalo na príbehu, hlavne že sa každý večer niesol v jej nežnom spevavom spojení texaského a čilského prízvuku. Piesne ako *Red River Valley*. Školený hlas, no bez štýlu; vďaka bohu nezaťahovala ako jej matka

v El Paso. Asi som posledný človek, s ktorým sa rozprávala – a opäť mi čítala. Nespomínam si, čo presne (recenziu, úryvok z nejakého rukopisu, ktorých jej ľudia posielali stovky, pohľadnicu?), vybavujem si len jej čistý láskavý hlas, dym z vonnej tyčinky, posledný záblesk zapadajúceho slnka, nás dvoch, ako mlčky sedíme a hľadíme na jej knižnicu. Vnímame len moc a krásu slov uložených na policiach. Treba si ich vychutnať a hľbať nad nimi.

Spolu s humorom a láskou k písaniu som po nej zdedil aj problémy s chrbticou, a tak sme spoločne stonali a smiali sa, kým sme sa synchronizovane naťahovali za kúskom syra cambozola, krekerom či hroznom. Reptali sme na lieky a ich vedľajšie účinky. Bavili sme sa na prvom princípe budhizmu: život je utrpenie. A na mexickom prístupe, podľa ktorého život za veľa nestojí, ale môže byť celkom fajn dobrodružstvom.

Ako mladá matka nás tlačila v kočiku po newyorských uliciach: do múzeí, na stretnutia s inými spisovateľmi, do tlačiarň, maliarskych ateliérov, na jazzové koncerty. A potom sme sa zrazu ocitli v Acapulcu a neskôr v Albuquerque. Boli to naše prvé zastávky v živote, pričom v každom príbytku sme strávili v priemere deväť mesiacov. A predsa bola sama domovom.

Život v Mexiku ju príšerne desil. Škorpióny, parazity, padajúce kokosy, skorumpovaná polícia a neodbytní díleri trávy, ale keď sme na to spomínali v predvečer jej narodenín, povedali sme si, že sme to nejako zvládli. Prežila troch manželov a bohviekoľko milencov, pričom lekári jej v štrnástich povedali, že nikdy nebude mať deti a nedožije sa tridsiatky! Porodila štyroch synov, z ktorých som najstarší a najproblémovejší, no všetkých nás vychovať bolo peklo. Ale zvládla to. A dobre.

Z jej alkoholizmu sa robila veľká vec a musela bojovať so všetkou hanbou, ktorá s ním súvisí, ale napokon takmer dvadsať rokov abstinovala, napísala svoje najlepšie texty a ako učiteľka inšpirovala novú generáciu. Nie div, keďže

s prestávkami učila od svojich dvadsiatich rokov. Zažili sme ťažké, dokonca nebezpečné časy. Matka občas nahlas premýšľala, prečo jej nás deti nikto neprišiel zobrať, keď to bolo fakt ťažké. No mám pocit, že to všetci prežili bez ujmy. Na nejakom predmestí by sme chradli – boli sme predsa berlínovská banda.

Väčšina z našich zážitkov je neuveriteľná. Príbehy, ktoré by mohla rozprávať... ako sa kúpala nahá v Oaxace potom, čo si s priateľom maliarom dali halucinogénne huby. Skoro zošaleli, keď vyliezli z vody celí zelení od mede, ktorá bola v bystrine. Môžem si len predstavovať, ako jej to ladilo s ružovou šatkou *rebozo*.

Ani sa nebudem snažiť opísať kolóniu odvykajúcich si narkomanov za Albuquerque (opísala ju v poviedke *Túlavé psy*), ale predstavte si Buñuela s Tarantinom nakrúcať film vo filme so šesťdesiatimi drsnými bývalými väzňami, Angie Dickinsonovou, Lesliem Nielsenom, desiatkou zombií z nejakého sci-fi a spomínanou berlínovskou bandou.

Moja obľúbená spomienka je na lúče zapadajúceho slnka v Yelape, ktoré sa klžu po saxofóne Buddyho Berlina, vír bebopu a dym z pahreby, na ktorej matka varila večeru, tvár ožiarená koralovým svetlom, plameniaky loviace v lagúne vonku, stojac na jednej nohe, kŕkanie žiab, zvuk našich krokov na nerovnej pieskovej podlahe. Robenie si domácich úloh pri nočnej lampe a chrapľavom hlase Billie Holiday.

Matka písala pravdivé príbehy, nie nevyhnutne autobiografické, aj keď... Naše rodinné historiky a spomienky sa postupne pretvorili, pretavili a zrevidovali do takej miery, že už neviem, čo je skutočné a čo vymyslené. Lucia hovorila, že je to aj tak jedno: príbeh je to, čo rozprávam.

Mark Berlin, Luciin prvorođený syn, bol spisovateľ, šéfkuchár, umelec, slobodná duša, milovník zvierat a cesnaku vo všetkých podobách. Zomrel v roku 2005.

HRACIE ŠPERKOVNICE

„Počúvaj napomínanie svojho otca a neopúšťaj učenie svojej matere, bo krášlia tvoju hlavu vencom ľúbezným a tvoju šiju náhrdelníkom. Keby ťa navádzali hriešnici, neprivoľ!“

Babi, moja stará matka, to prečítala dvakrát. Snažila som sa spomenúť si na svoje napomínanie. Nevrtaj sa v nose. Ale chcela som náhrdelník, ktorý by zacinkal pri smiechu tak ako Sammyho.

Kúpila som si retiazku a zašla na autobusovú stanicu Greyhound, kde bol prístroj, ktorým sa dalo gravírovať na kovové prívesky... s hviezdičkou uprostred. Dala som si naň vyryť LUCHA a zavesila som si ho na krk.

Koncom júna 1943 sa Sammy s Jakom rozhodli zapojiť mňa s Hope. Rozprávali sa s Benom Padillom, pričom najskôr od nás odstúpili. Keď Ben odišiel, Sammy nás zavolať spod verandy.

„Posaďte sa, do niečoho vás zapojíme.“

Šesťdesiat kariet. Na každej z nich bol kolorovaný záber na hraciu šperkovnicu. Vedľa bola červená nálepka s nápisom NEZLIEPAŤ. Pod nálepkou bolo jedno z mien uvedených na karte. Tridsať mien na tri písmená: AMY, MAE, JOE, BEA a tak ďalej.

„Skúsiť šťastie s menom stojí päť centov. Meno stávkujúceho napíšete k menu, na ktoré stavil. Keď sa predajú všetky mená, odlepíme červenú nálepku. Kto sa trafi, vyhráva hraciu šperkovnicu.“

„Kopec šperkovník!“ chichotal sa Jake.

„Drž hubu, Jake. Karty mám zo Chicaga. Každá má cenu päť a pol dolára. Pošlem im dolár za každú a oni mi pošlú šperkovnice. Pochopila si to?“

„Hej,“ odvetila Hope. „Takže?“

„Takže vy dostanete dvadsaťpäť centov za každú predanú kartu. A budeme si fifty-fifty.“

„To v živote nepredajú,“ vyhlásil Jake.

„Ale jasné, že predáme,“ namietla som. Neznášala som Jaka. Mladého darebáka.

„Samozrejماً vec,“ prikývol Sammy a podal Hope karty. „Pokladničku má na starosti Lucha. Je pol dvanásť... šupujete... stopujeme vám to.“

„Veľa šťastia!“ zakričali. Rozradostení do seba strkali na trávniku.

„Robia si z nás srandu... myslia si, že to nezvládneme!“

Zaklopali sme na prvé dvere... vyšla pani a nasadila si okuliare. Kúpila si prvé meno. ABE. Vedľa neho napísala svoje meno a adresu, dala nám päť centov a ceruzku. Oslovovala nás zlatička.

Zastavili sme sa pri každom dome na Upson Avenue. Kým sme prešli k parku, predali sme dvadsať mien. Víťazoslávne sme si sadli na múrik pri záhrade s kaktusmi, lapajúc po dychu.

Ľuďom sme sa zdali zlaté. Obe sme boli na svoj vek malé. Mali sme sedem. Ak prišla otvoriť žena, zobrala som si ju na starosť. Blondavé vlasy mi narástli do obrovskej hrivy, vyzerali ako krik žltého láskavca. „Svätožiara utkaná zo zlata!“ Keďže mi vypadli zuby, strčila som si do medzery jazyk, aby som pri úsmeve pôsobila placho. Dámy ma pohľadili a sklonili sa ku mne: „Čo to je, anjeli? No ale samozrejme, s radosťou!“

Ak otvoril chlap, predávala Hope. „Za päť centov... vyberte si meno,“ zatiahla a podala mu kartu s ceruzkou skôr, ako nám stihol zavrieť pred nosom. Hovorili, že má guráž, a uštipli ju do hnedého kostnatého líca. Žmurkala na nich spoza ťažkého závesu čiernych vlasov.

Od tej chvíle bol našou jedinou starostou čas. Len ťažko sme odhadovali, kedy ľudia bývajú doma. Otáčali sme zvončekom a čakali pri dverách. Najhoršie bolo, keď nás privítali ako prvú návštevu „po dlhej dobe“. Všetci boli veľmi starí. Väčšina z nich musela do pár rokov umrieť.

Okrem osamelých a ľudí, ktorí nás brali ako milučké deti, sa v ten deň našli dvaja, ktorí skutočne považovali za znamenie, že im niekto prišiel ponúknuť šancu, osloviť ich, aby skúsili šťastie. Rozhodovali sa najdlhšie, ale nám to bolo jedno... tiež sme so zadržaným dychom čakali, kým sa dohodnú sami so sebou. Tom? Ten odporný Tom. Sal. Sestra mi hovorila Sal. Tom. Áno, stavím na Toma. A ak vyhrám?

Nemuseli sme ani len prejsť na druhú stranu ulice – zvyšok sme predali obyvateľom domov na opačnej strane parku.

Jedna hodina. Hope podala Sammymu kartičku, ja som mu vysypala peniaze na hrud'. „Kriste!“ skríkol Jake.

Sammy nás vybozkával na trávniku. Blažene sme sa usmievali s červenými lícami.

„Kto vyhral?“ Sammy sa posadil. Levisky mal na kolenách zelené a mokré, na lakte sa mu prilepila tráva.

„Čo tam je?“ Hope nevedela čítať. Prepadla v prvej triede. ZOE.

„Kto?“ Pozreli sme sa na seba... „Ktoré to je?“

„Posledné na karte.“

„Aha.“ Chlap s nakrémovanými rukami. Psoriáza. Boli sme sklamané, držali sme palce naozaj milým ľuďom.

Sammy vyhlásil, že kartičky a peniaze si môžeme nechať, kým ich všetky nepredáme. Preliezli sme cez plot a schovali sme sa pod verandu. Všetko som uložila do starého chlebníka.

S tromi kartičkami sme zadnou stranou vyšli na ulicu. Nechceli sme pred Sammym a Jakom pôsobiť priveľmi horlivo. Prešli sme na druhú stranu a klopali na dvere. Potom sme sa vybrali na Mundy Street až po obchod s potravinami.

Predali sme dve celé kartičky... sadli sme si na obrubník a pili hroznovú limonádu. Pán Haddad mal fľašky pre nás

uložené v mrazničke, takže ich obsah bol kašovitý... pripomínal roztápajúcu sa dreň. Na rohu sa otáčali autobusy, nemali dosť miesta a trúbili na nás. Za nami sa okolo Cristo Rey Mountain vznášal prach a dym, žltkastá pena v texaskom popoludňajšom slnku.

Stále dookola som čítala mená nahlas. Písmenom X sme si označili tie, ktoré by si podľa nás zaslúžili vyhrať... k ostatným sme pripísali len O.

Bosý vojak... „CHCEM ju, hraciu šperkovicu!“ Pani Tapiová... „Poďte dovnútra! Aké milé prekvapenie!“ Čerstvo vydaté šestnásťročné dievča nám ukázalo, ako si svojpomocne vymaľovalo kuchyňu naružovo. Pán Raleigh – divný. Zatvoril svoje dve dogy, Hope vynadal do sexy magora.

„Vieš... za deň by sme predali aj tisíc mien... keby sme mali kolieskové korčule.“

„Presne, potrebujeme kolieskové korčule.“

„Ale vieš, v čom je problém?“

„V čom?“

„Vždy vravíme: ‚Nechcete skúsiť šťastie, stavať si na meno?‘ Mali by sme vravieť ‚na mená‘.“

„A čo tak: ‚Nechcete si kúpiť celú kartičku?‘“

Na obrubníku sme sa šťastne smiali.

„Poďme predať poslednú.“

Zahli sme na ulicu poniže Mundy Street. Tienistú, lemovanú eukalyptami, figami a granátovníkmi – mexické záhrady, paprade, oleandre a cínie. Starenky nevedeli po anglicky. „No, *gracias*,“ zatvorili dvere.

Kňaz z Kostola Svätej rodiny si kúpil dve mená. JOE a FAN.

Potom nasledovala štvrť, kde bývali Nemky, dvere otvárali so zamúčenými rukami. A hneď ich aj zabuchli. Tsss!

„Poďme domov... za nič to nestojí.“

„Nie. Pri škole býva veľa vojakov.“

Mala pravdu. Muži sedeli vonku v kaki nohaviciach a tričkách, polievali žltkastú trávu a popíjali pivo. Hope predávala. Vlasy jej poletovali okolo olivovej sýrskej tváre ako záves z čiernych perál.

Jeden nám dal štvrtdolár, ale kým sme mu stihli vydať, zavolała ho manželka. „Stavím na päť!“ zakričal cez sieťkové dvere. Chcela som si zapísať jeho meno.

„Nie,“ zastavila ma Hope. „Môžeme ich predať ešte raz.“

Sammy odstránil nálepku.

Pani Tapiová vyhrala so SUE, s menom svojej dcéry. Mali sme pri nej X, pretože bola milá. Pani Overlandová vyhrala ďalšiu. Ani jedna sme si na ňu nespomínali. Tretím výhercom bol muž so stávkou na LOU, no to meno malo v skutočnosti patriť vojakovi, ktorý nám dal štvrtdolár.

„Mali by sme ju dať vojakovi,“ navrhla som.

Hope si odhrnula vlasy, aby na mňa videla, a takmer s úsmevom prikývla: „Okej.“

Preskočila som plot do nášho dvora. Babi polievala kvety. Matka hrala bridž, večeru som mala v rúre. Odčítala som to babičke z pier, pretože zvnútra hučalo rádio – H. V. Kaltenborn práve čítal správy. Starý otec nebol hluchý, len si pridal zvuk.

„Mám to tu popolievať, babi?“ Nie, netreba.

Rozkopla som dvere, až sklená výplň narazila do steny. „Švihaj sem!“ prekrikoval rádio. Prekvapená som sa k nemu s úsmevom rozbehla, chcela som sa mu posadiť na kolená, ale odohnal ma novinami, z ktorých si vystrihoval články.

„Zase si sa vláčila so špinavými Arabkami?“

„Sýrčankami.“

Popolník žiaril načerveno ako dvere so sklenenou výplňou.

V ten večer boli v rádiu Fibber McGee, Amos a Andy. Netuším, prečo ich tak zbožňoval. Vždy tvrdil, že nenávidí „farebných“.

S babi sme sa aj s Bibliou usadili do jedálne. Stále sme boli na Knihe prísloví.

„Lepšia je dohovárka, vyslovená doprosta, ako láska tajne prechovávaná.“

„Prečo?“

„To je jedno.“ Zaspala som a ona ma preniesla do postele.

Zobudila som sa, keď sa vrátila matka... ležala som pri nej, kým si čítala detektívku a chrúmala syrové krekerky Tid-Bit. Po mnohých rokoch som zistila, že len počas druhej svetovej vojny zjedla matka viac než 950 krabíc syrových krekerov Tid-Bit.

Chcela som sa s ňou rozprávať, povedať jej o pani Tapiovej, o chlapovi so psami, ako sa s nami Sammy podelí fifty-fifty. Zložila som si hlavu na jej plece pokryté odrobinkami z krekerov a zaspala som.

Na druhý deň sme s Hope najskôr obišli byty na Yandell Avenue. Mladé manželky vojakov v ženilkových županoch a s natáčkami vo vlasoch sa hnevali, pretože sme ich zobudili. Ani jedna si na meno nestavila. „Nie, nemám päť centov.“

Nasadli sme na autobus smerujúci na Plazu, prestúpili sme a zaviezli sa do Kern Place. Bohatí... záhrady, zvončeky pri dverách. Bolo to ešte lepšie ako u stareniek. Aktívne v združeniach, opálené v bermudách, s rúžom na perách a účesom ako June Allyson. Myslím si, že nikdy nevideli deti ako my, deti v matkiných starých krepových blúzkach.

Deti mali rovnaké vlasy ako my. Hope padali do tváre ako hustá čierna smola, mne trčali do všetkých strán a hlavu som mala ako chlpatú žltú loptu zoškvařenú na slnku.

Vždy sa rozosmiali, keď zistili, čo predávame, zašli si po nejaké „drobné“. Jednu sme počuli, ako hovorí svojmu manželovi... „Len sa poď pozrieť. Skutočné malé žobráčky!“ Prišiel a ako jediný si stavil na meno. Ženy nám len dali peniaze. Ich bledé deti na nás civeli z hojdačiek.

„Ideme na stanicu...“

Chodievali sme tam už aj predtým... len sme sa ponevierali a pozorovali ľudí, ktorí sa bozkávali a plakali, vyberali sme drobné, ktoré spadli pod novinový stánok. Už vo dverách sme sa štuchali lakťami a chichotali sa. Prečo nám to nepadlo skôr? Milión ľudí s päťcentovkami, ktorí len čakajú. Milióny vojakov a námorníkov, ktorých frajerka, manželka či dieťa má meno na tri písmená.

Spravili sme si rozvrh. Ráno sme chodili na železničnú stanicu. Námorníci ležali na drevených laviciach s čiapkami zloženými na tvári do tvaru zátvorky. „Čože? Dobré ráno, zlatička! Isteže.“

Starci sedeli. Zaplatili päť centov, aby nám rozprávali o inej vojne, o nejakom mŕtvom s menom na tri písmená.

Zašli sme do ČAKÁRNE PRE FAREBNÝCH a predali tri mená, kým nás belošký vedúci stanice neschytil za lakte a nevyhodil. Popoludnie sme strávili v organizácii pre vojakov USO na opačnej strane ulice. Dali nám tam obed: suché sendviče so syrom a šunkou zabalené v masťnom papieri, kolu a čokoládovú tyčinku. Hrali sme pingpong a hry na automatoch, kým vojaci vyplňali kartičky. Raz sme si zarobili štvrtý dolár, keď sme dávali pozor na počítadlo vojakov pri vchode, kým si vrátnička niekam odbehla s námorníkom.

Každým vlakom prišli ďalší vojaci a námorníci. Tí, ktorí tam už boli, novým radili, aby si stavili na mená. Mne vraveli Nebo a Hope Peklo.

Chceli sme si nechať všetkých šesťdesiat kartičiek, kým ich nepredáme, ale mali sme čoraz viac peňazí a prepitného a už sme ich nedokázali ani spočítať.

Aj tak sme sa nevedeli dočkať odhalenia, kto vyhral, hoci nám zostávalo už len desať kartičiek. S tromi krabicami od cigár plnými peňazí sme zašli za Sammym.

„Sedemdesiat dolárov? Bože dobrý!“ Obaja sa posadili na tráve. „Prekliate decká. Dokázali to.“

Vybozkávali nás a vyobjímali. Jake sa váľal po zemi, držal sa za brucho a pišťal: „Kriste... Sammy, ty si génius! Neuveriteľné.“

Sammy nás objal. „Vedel som, že to zvládnete.“

Prezeral si kartičky a rukou si prechádzal po dlhých vlasoch, takých čiernych, až vyzerali mokré. Smial sa na víťazných menách.

Slobodník Octavius Oliver, Fort Sill, Oklahoma. „Kde ste tých chlapov vyhrabali?“ Samuel Henry Throper, Kdekoľvek,